

Oijalan luomutilan vanhoja hyötykasveja

Tämä on esitys viljelijän mahdollisuuksista ja
vastuusta koskien maatilansa
monimuotoisuutta.

Suomen luonnon päivänä 29.8.2020.

Oijalan luomutila, Immilä.

Oijalan tila sijaitsee Immilässä vanhalla kylämäellä. Täällä on viljelty maata mahdollisesti jo neoliittiselta kaudelta, esinelöytöjen perusteella ainakin merovingikaudelta alkaen.

Maanviljely on muuttanut luontoa ja kasvillisuutta. Tilamme kasvillisuus on erilaista, kuin läheisillä viljelemättömillä alueilla. Monitoroin Immilän arkeofyyttejä kesällä 2020 ja vertailukohteena on kylän myllyltä tehty kasviluettelo (Jouko Tolonen 1999). Ero on selvä, myllyltä puuttuvat arkeofyytit ja vanhalla kyläalueella niitä on runsaasti erilaisia.

Olemme hyödyntäneet paikallisia luonnonkasveja ja lisäksi tuoneet tänne uusia viljelykasveja (esim. Jukka Mattlar 2011). Nyt meillä kasvaa entisiä viljely- ja hyötykasveja nykyisten lisäksi. Arvostan tätä lajikkeistoa.

Seuraavassa havaintoja maatilamme vanhoista hyötykasveista. Kuvat ovat vuodelta 2020.

Pukinparta, eng. Jack goes bed at noon, sulkee kukkansa englannin kielisen nimensä mukaisesti keskipäivällä. Kasvaa pientareella vuodesta toiseen, eikä leviä. Makeahko pukinparta kiinnostaa nykyisiä ”hortoilijoita”. - takaisin viljelyyn?

Tumma tulikukka lienee näyttävin arkeofyytimme, jota kasvaa usealla pientareella. Välillä se ilmestyy myös mansikka- tai juurespenkkiin. On useampia käsityksiä, mihin tätä kasvia on käytetty soihduista kalastukseen. Rautakautisen asutuksen indikaattorikasvi.

Nurmilaukka on jäänne viikinkiajalta. Se kasvaa meillä kolmessa peltosaarekkeessa ja muualla Immilässä on ainakin yhtä monta muuta kasvupaikkaa. Nurmilaukka on sitkeä, eikä leviä kasvupaikaltaan. Itusilmujen maku muistuttaa mietoä valkosipulia, miellyttävä. Tätäkin voisi viljellä, mausteeksi.

Keltakannusruoho voisi olla yksi mäkemme tunnuskasveista monilukuisten hanhikkien ohella, niin yleinen se on. Vanha viljely- ja rohtokasvi, kuvassa siankärsämöiden joukossa.

Pölkkyruoho (eng. tower mustard) lienee Immilän yleisin ja levinnein arkeofyytti, jota kasvaa monilla kuivilla pientareilla.

Nurmi- tai ahdekaunokki ja särmäkuisma ovat yleisiä Immilässä, jossa kasvaa myös **ketokaunokkia** ja **mäkikuismaa**.

Pietaryrtti on melko yleinen koko alueella. Tämä näyttävä pehko on kuvattu naapurin puolelta ja samoin **jänönsalaatti**, joka meillä kasvaa rantalehdossa, ja naapurin puolella mäellämme, entisellä laitumella. Jänönsalaatti on karvas, hieman voikukan makuinen.

Jänönapila viihtyy meillä kaikkein kuivimmilla paikoilla Karjumäen laidassa. Samoilla paikoilla on usein **kelta-apilaa**, ei kuitenkaan tänä vuonna. Vuonna 2020 kelta-apila kasvoi Niementien varressa.

Muualla Immilässä kasvaa mm. **hoikkaängelmää** ja **punakoisoa**, jotka eivät kasva Oijalassa.

Tietenkin meillä kasvaa monia muita entisiä hyötykasveja, kuten nokkonen, jauhosavikka, poimulehtiä, maahumala ym., mutta ne ovat yleisiä koko alueella samoin:

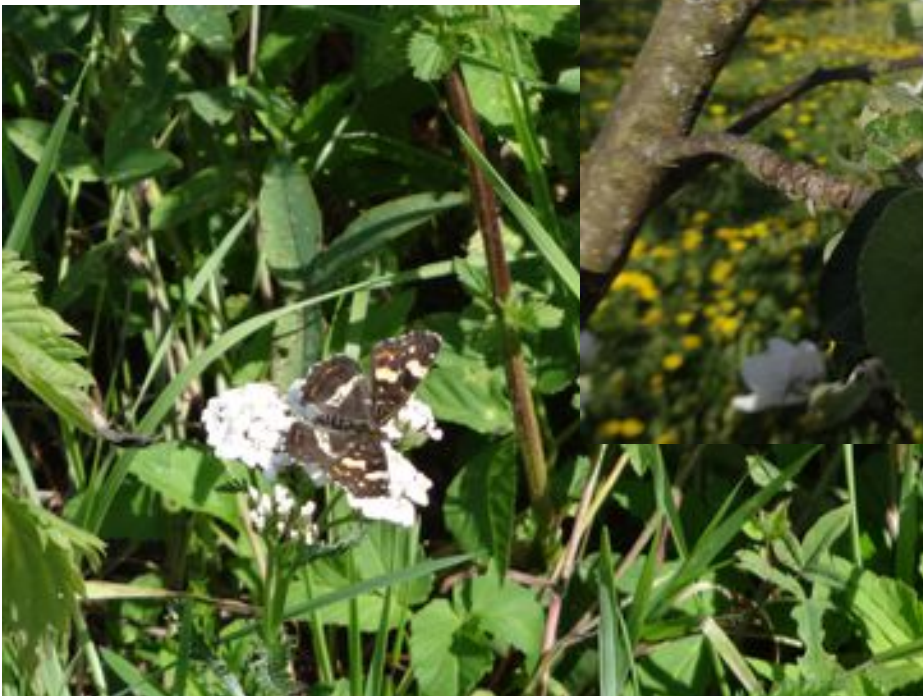
Ketoneilikka viihtyy hyvin hiekkaisilla paikoilla.

Salokeltanoita on pieniä ja suuria, paljon, koko Immilässä.

Monenlaiset kasvit takaavat monipuolisen eläimistön. Esim. perhoset ovat erikoistuneet tiettyihin kasveihin. Maanviljelijöille etenkin petohyönteiset ovat avuksi lintujen ohella. Luonnon ravintoketjun on oltava kunnossa.

Omenatarhassa pehmeälehtinen pähkinäpensas houkuttaa kärsäkkäät, sekä myös hämähäkit (pedot) lehdilleen. Näin se suojaa omenasatoa. Keväällä leppäkertut ovat töissä omenapuussa. Pieni päiväperhonen (Karttaperhonen syysasussa) aterioi siankärsämöllä.

Lopuksi

- Me tuomme vuosittain siemeniä, taimia ym. lisäysmateriaalia tilallemme. Toiset tulevat hyötykasveiksi, toiset koristukseksi.
- Osa näistä saattaa jäädä tänne elämään pidempään kuin me itse. Ainakin mäkimeirami (oregano) vaikuttaa hyvin kestävältä vuodesta toiseen.
- Toisaalta vanhat kasvimme ovat vuosisatojen kuluessa sopeutuneet paikkaan ja osoittaneet kestäväytensä. Näitäkin voisi viljellä.
- Vastuullinen viljelijä arvostaa hyväksi koettujen kasviensa perimää, eikä korvaa niitä toisenlaiseen ympäristöön jalostetuilla nykyajan vastineilla.
- Vanhat viljelykasvit kertovat entisaikojen elämästä ja muodostavat elävän reservin - näitä saatetaan viljellä myös tulevaisuudessa. Kaikkia ei syötäväksi, osa rohtokasveista on havaittu haitallisiksi ja jopa myrkyllisiksi.
- Vanha maatila on nykyisen viljelijän mahdollisuus ja toisaalta vastuulla. Ainakin se on mitä hienoin työympäristö - osa Suomen luontoa!

Lähteet

- Jukka Mattlar, Suomen luonnonvaraisten ruokakasvien käyttöperinne viljelyhistoria ja elinkierto-aihteet, pro gradu 2011, Jyväskylän yliopisto.
- Matti Oijala, Immilän arkeofyytit 2020.
- Jouko Tolonen, Immilän myllyn kasviluettelo 1999.
- www.luontoportti.com.